

81
SV

FACTS

Europeiska arbetsmiljöbyrån

ISSN 1681-2182

Riskbedömning – nyckeln till ett hälsosamt arbetsliv

Varför göra en riskbedömning?

Var tredje och en halv minut dör en person i EU av arbetsrelaterade orsaker. Dessutom skadas varje år hundratusentals arbetstagare på sina arbetsplatser, medan andra blir sjukskrivna på grund av stress, överbelastning, belastningsskador eller andra arbetsrelaterade sjukdomar. Utöver den prövning arbetsplatsolyckor och arbetssjukdomar innebär för arbetstagarna och deras familjer utgör de också en stor belastning på hälsovårdssystemens resurser och påverkar näringslivets produktivitet.

Riskbedömning är grunden för att framgångsrikt kunna hantera arbetsmiljöfrågor och nyckeln till att minska arbetsrelaterade olyckor och arbetssjukdomar. Rätt utförda riskbedömningar kan bidra till förbättring av arbetsmiljön – och av produktiviteten i allmänhet.

Vad är riskbedömning?

Riskbedömning är en process för att utvärdera olika arbetsmiljörisiker som uppstår till följd av faror på arbetsplatsen. Det innebär systematisk granskning av arbetets alla delar där man bedömer

- vad som kan orsaka skada,
- om risken kan elimineras eller, om inte,
- vilka förebyggande åtgärder eller skyddsåtgärder som finns, eller bör finnas, för kontroll av riskerna (1).

Arbetsgivarna har allmän skyldighet att garantera arbetstagarnas säkerhet och hälsa i alla delar av arbetet och att genomföra riskbedömningar. I EU:s ramdirektiv om arbetsmiljö (2) understryks den nyckelroll som riskbedömningar kan ha och fastställs grundläggande bestämmelser som alla arbetsgivare måste följa. Medlemsstaterna har dock rätt att anta strängare bestämmelser för att skydda arbetstagarna (se den särskilda lagstiftning som gäller i ditt land) (3).

Hur bedömer man riskerna?

För de flesta företag bör en enkel strategi i fem steg (4) räcka för riskbedömningen. Det finns dock andra metoder som kan fungera lika bra, särskilt för mer komplexa risker och omständigheter.

Riskbedömning i fem steg

Steg 1. Identifiera faror och personer i farozoner

Kom ihåg att en fara kan utgöras av vad som helst som kan orsaka skada – arbetsmaterial, utrustning, arbetsmetoder, praxis...

Några tips om hur man kan identifiera viktiga faror:

- Gå runt på arbetsplatsen och se efter vad som skulle kunna orsaka skada.
- Prata med arbetstagarna och deras företrädare om vilka problem de har stött på.
- Tänk på långsiktiga hälsofaror, som höga ljudnivåer eller exponering för farliga ämnen, liksom mer komplexa eller mindre uppenbara risker, som psykosociala riskfaktorer eller risker som hänger samman med arbetsorganisationen.
- Gå igenom företagets dokumentering av olycksfall och arbetssjukdomar.
- Sök information från andra källor, som
  - tillverkarnas och leverantörernas bruksanvisningar eller faktablad,
  - webbplatser om arbetsmiljö,
  - nationella organ, branschorganisationer och fackföreningar,
  - rättsliga föreskrifter och tekniska normer.

För varje fara är det viktigt att göra klart vem eller vilka som kan skadas – detta bidrar till att identifiera det bästa sättet att hantera risken. Det betyder inte att man ska göra en lista med namn på dessa personer, utan det är snarare grupper som ska identifieras – exempelvis "personer som arbetar på lagret" eller "förbipasserande". Städare, underleverantörer och tillfälligt besökande allmänhet kan också befinna sig i farozonen.

Särskild uppmärksamhet bör ägnas könsrollsfrågorna (5) och grupper av arbetstagare som kan löpa ökad risk eller ha särskilda behov (se ruta). I varje enskilt fall är det viktigt att kartlägga hur de kan skadas, alltså vilken sorts skada eller sjukdom som kan tänkas uppstå.

(1) *Guidance on risk assessment at work* (Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer, Luxemburg, 1996).

(2) Rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet.

(3) Sverige: <http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>; Finland: <http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>.

(4) Även om riskbedömningsprocessen i ditt land omfattar färre eller fler steg, eller om de fem stegen är något annorlunda, bör principen för riktlinjerna vara densamma.

(5) Faktablad 43 "Att inbegripa könsrollsfrågorna i riskbedömningen": <http://osha.europa.eu/publications/factsheets>.

Arbetstagare som kan löpa ökad risk

- Arbetstagare med funktionshinder.
- Migrerande arbetstagare.
- Ungdomar och äldre arbetstagare.
- Gravida och ammande kvinnor.
- Otränad och oerfaren personal.
- Underhållspersonal.
- Arbetstagare med nedsatt immunförsvar.
- Arbetstagare med nedsatt hälsotillstånd, t.ex. bronkit.
- Arbetstagare som tar medicin som kan öka deras sårbarhet för skador.

Steg 2. Utvärdera och prioritera riskerna

Kom ihåg att en risk är sannolikheten, hög eller låg, för att någon ska skadas på grund av faran

Nästa steg är att utvärdera risken med varje fara. Detta kan göras genom att man bedömer

- hur sannolikt det är att faran orsakar skada,
- hur allvarlig skadan kan bli,
- hur ofta arbetstagarna exponeras (och hur många arbetstagare som exponeras).

En enkel process grundad på omdöme och utan krav på specialistkunskaper eller komplicerad teknik bör räcka till för att bedöma många arbetsplatsrisker och verksamheter. Detta gäller exempelvis verksamheter med låga risker och arbetsplatser där riskerna är väl kända eller lätt identifierade och där det finns god beredskap för att hantera dem. Så är det troligen i de flesta företag (särskilt små och medelstora företag). De risker som identifieras bör sedan prioriteras och hanteras i prioriteringsordningen.

Steg 3. Besluta om förebyggande åtgärder

Nästa steg är att fatta beslut om hur riskerna ska elimineras eller kontrolleras. På det här stadiet måste man överväga

- om det är möjligt att få bort risken helt eller, om inte,
- hur riskerna kan kontrolleras så att inte säkerheten och hälsan äventyras för dem som utsätts för dem.

Följ nedanstående allmänna principer i arbetet med att förebygga och kontrollera risker:

- Undvik risker.
- Ersätt farligt med ofarligt eller mindre farligt.
- Motverka risker vid källan.
- Genomför kollektiva skyddsåtgärder hellre än individuella (t.ex. kontrollera exponering för utsläpp genom lokal ventilation hellre än genom individuella andningsskydd).
- Anpassa arbetsplatsen till tekniska framsteg och ny information
- Försök att ständigt förbättra nivån på skyddet.

Steg 4. Vidta åtgärder

Nästa steg är att genomföra förebyggande åtgärder och skyddsåtgärder. Det är viktigt att arbetstagarna och deras företrädare deltar i denna process.

För att åtgärderna ska kunna införas på ett effektivt sätt behövs en plan av vilken det framgår

- vilka åtgärder som ska införas,
- vem som ska göra vad och när,
- när det ska vara genomfört.

Det är viktigt att prioritera arbetet med att eliminera eller förebygga risker.

Steg 5. Övervakning och granskning

Det är också viktigt att regelbundet kontrollera att de förebyggande åtgärderna och skyddsåtgärderna faktiskt genomförs och att de fungerar, samt att ringa in nya problem.

Riskbedömningen måste ses över regelbundet beroende på vad det är för risker det rör sig om, sannolikheten för förändringar i verksamheten eller till följd av vad som framkommit vid utredningen av en olycka eller ett tillbud^(e). Riskbedömning är inte en engångsföreteelse.

Dokumentering av bedömningen

Riskbedömningen måste dokumenteras. Dokumentationen kan sedan användas som grund för

- information till de berörda personerna,
- övervakning för att bedöma om de nödvändiga åtgärderna har införts,
- styrkande handlingar till tillsynsmyndigheter,
- revidering om omständigheterna förändras.

Åtminstone följande uppgifter bör registreras:

- Namn och titel på den eller de personer som genomför granskningen.
- Vilka faror och risker som har identifierats.
- Vilka grupper av arbetstagare som löper vilka risker.
- Nödvändiga skyddsåtgärder.
- Uppgifter om införandet av åtgärder, som namnet på ansvarig person och datum.
- Uppgifter om efterföljande arrangemang för övervakning och granskning, däribland datum och vilka personer som är involverade.
- Uppgifter om hur arbetstagarna och deras företrädare har deltagit i riskbedömningsprocessen.

Ytterligare upplysningar

Detta faktablad har framställts till stöd för den europeiska kampanjen 2008/2009 om riskbedömning. Fler faktablad i serien och mer information om riskbedömning finns på <http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>.

Denna resurs utvecklas och uppdateras fortlöpande.

^(e) Ett tillbud är en oavsiktlig händelse som inte lett till skada, sjukdom eller annan skadlig inverkan, men som hade kunnat göra det.

Europeiska arbetsmiljöbyrån

Gran Vía, 33, E-48009 Bilbao

Tfn: (+ 34) 94 479 43 60, Fax: (+ 34) 94 479 43 83

E-post: information@osha.europa.eu

